Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 10(44) 2024

УДК [378.016:811.111'243]:316.722.77

https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44)-182-190

Заболотська Ольга Олександрівна доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської філології та світової літератури імені професора Олега Мішукова, Херсонський державний університет, вул. Університетська 27, м.Херсон, https//orcid.org/0000-0002-8899-8244

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ФІЛОЛОГІЇ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглядається один із векторів формування готовності майбутніх бакалаврів філології до міжкультурної взаємодії в професійній діяльності на заняттях з освітньої компоненти «Практика усного та писемного англійського мовлення». Проблема готовності майбутніх фахівців з іноземних мов до міжкультурної взаємодії в професійному середовищі завжди викликала інтерес у науковців і їй присвячено значна кількість наукових розвідок з філології, перекладознавства та лінгводидактики. Однак, у зв'язку з тим, що наразі не існує єдиної таксономії національно-маркованої лексики, знання якої сприяє розумінню носіїв мови в соціокультурному середовищі і робить комунікацію професійною, ця проблема залишається актуальною. У статті робиться акцент на важливості впровадження в освітній процес бакалаврів філології саме тих компонентів, які розширюють знання і сприяють міжкультурній взаємодії здобувачів з носіями мови, колегами, шляхом занурення у реалії, традиції та культуру країни, мову якої вони вивчають. Розроблений вектор формування готовності бакалаврів філології до міжкультурної взаємодії у професійній діяльності базується на сучасних принципах та методах активізації мовленнєво-мисленнєвої діяльності здобувачів та розвитку креативності. До основних сегментів лексики як основи готовності до міжкультурної взаємодії включають географічні реалії, лексичні одиниці про мистецтво і культуру, етнічні об'єкти, гроші, політичні реалії, суспільно-політичне життя тощо. З метою формування зазначеної лексики було розроблено на заняттях з англійської мови та методики її викладання систему творчих завдань лінгвокраїнознавчого та лінгводидактичного характеру, що дозволило розширити мовні знання майбутніх бакалаврів філології, закласти широке підґрунтя для розвитку готовності до міжкультурної взаємодії в професійній діяльності. Запропоновані творчі завдання, спрямовані на заглиблення та розширення знань з етнографічних, етнічних, суспільно-політичних реалій, полегшують професійну комунікацію у сфері культури, різновидів корпоративного туризму.

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 10(44) 2024

Ключові слова: готовність, міжкультурна взаємодія, бакалавр, філологія, професійний, діяльність, англійська мова.

Zabolotska Olha Oleksandrivna doctor of pedagogy, full professor, professor of department of English philology and world literature, named after professor Oleh Mishukov, Kherson State University, 27, University St., Kherson, https//orcid.org/0000-0002-8899-8244

THE FORMATION OF READINESS OF FUTURE BACHELORS IN PHILOLOGY FOR INTERCULTURAL INTERACTION IN THE PROFESSIONAL ACTIVITIES AT ENGLISH LANGUAGE LESSONES

Abstract. The article researched one of the vectors of formation of the readiness of future bachelors of philology for **intercultural interaction** in professional sphere at the lessons of the educational component "Practice of oral and written English speech". This problem of the readiness of future specialists in foreign languages for **intercultural interaction** interaction in a professional sphere has always attracted the interest of scientists, and a significant number of scientific studies in philology, translation studies and linguistic didactics are devoted to it. However, this problem remains relevant due to the fact that there is no universal taxonomy of nationally marked lexemes, the knowledge of which helps to understand native speakers in the socio-cultural situations and makes communication professional. The article underline the importance of implementing into the educational process of bachelors of philology exactly those components that enrich knowledge and promote **intercultural interaction** with native speakers, colleagues, by their immersion in the realities, traditions and culture of the country whose language they study. The developed vector of formation of the readiness of bachelors in philology for **intercultural** interaction in professional activity is based on modern methods of activation of speech. The main segments of the vocabulary as the basis of readiness for intercultural interaction include geographical realities, lexical units about art and culture, ethnic objects, political realities. In order to form the mentioned vocabulary, a system of creative tasks of a linguistic and linguistic didactic nature was developed in classes on the English language and its teaching methods, which made it possible to expand the language knowledge of future bachelors of philology, to lay a broad foundation for the development of readiness for intercultural interaction in professional activities. The composed creative tasks, aimed at deepening and expanding knowledge of ethnographic, ethnic, socio-political realities, facilitate professional communication in the sphere of culture.

Keywords: readiness, **intercultural** interaction, bachelor, philology, professional, activity, English language.

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 10(44) 2024

Постановка проблеми. Сучасні події в політичному, економічному і соціальному аспекті завжди впливали на життя та освіту в Україні. Вхід нашої держави в європейський освітній простір зумовив розширення контактів у різних сферах людської діяльності і спроможність наших фахівців на європейському ринку праці. Виклики в освіті знайшли відображення в законодавчій базі: кожен випускник закладу вищої освіти має володіти іноземною мовою на рівні В2. А це зумовило перегляд підготовки фахівців за освітньо-професійними програмами як спеціальності 035 Філологія, так і нефілологічних спеціальностей (наприклад, медичних, технічних, інженерних, морських, архітектурно-будівельних тощо).

В минулому столітті у науковий обіг увійшло таке поняття, як «культурний шок»; цей шок виникав у людей, котрі вивчали мову і володіли нею на рівні В2 і С1, але не були спроможні швидко адаптуватися до реалій життя, культури, специфіки побуту іншого народу. За відсутності сформованої готовності до міжкультурної взаємодії виникала проблема адаптації до соціокультурних реалій країни, мова (або мови) якої вивчалися. Саме тому у фокусі наукових розвідок дослідників поставала проблема сформувати у майбутніх фахівців з іноземних мов такі компетентності, завдяки яким здобувачі могли спілкуватися з носіями мови і жити в їхньому соціокультурному середовищі.

Вирішення проблеми формування готовності майбутніх філологів до міжкультурної взаємодії у професійній діяльності пов’язана з такими принципово важливими науково-практичними завданнями, як-от:

− розвиток соціальної, соціолінгвістичної, лінгвокраїнознавчої компетентностей здобувачів вищої освіти;

− виховання у них гуманістичних орієнтирів, толерантності, поваги до представників інших мов і культур;

− формування прагнення до вивчення культурної спадщини різних країн, дослідження того, як розвивалася культура народів світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначена проблема розглядалася у ракурсі

− підвищення якості професійної підготовки фахівців різних спеціальностей;

− розширення інтеркультурної компетентності;

− формування здатності до комунікації в міжнародному контексті;

− забезпечення готовності до ефективної взаємодії в освітньому та соціальному середовищах [1], [2], [3], [4], [5].

Утім проблема формування готовності майбутніх філологів до міжкультурної взаємодії саме на заняттях з англійської мови потребує більш ґрунтовного розкриття.

Мета статті – висвітлити ті знання, що складають основу готовності майбутніх бакалаврів філології до міжкультурної взаємодії, розробити систему вправ та завдань для формування зазначеної готовності на заняттях з англійської мови.

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 10(44) 2024

Виклад основного матеріалу. Насамперед варто наголосити, що готовність до міжкультурної взаємодії відображає широку систему знань студентів соціокультурного характеру. Підкреслимо, що сучасна лінгводидактика тлумачить поняття «знання мови» не тільки як фіксацію в пам'яті мовних зразків (слів, їхніх морфем, форм слів, синтаксичних конструкцій), але й осмислення норм їх вживання – вміння використовувати мовні моделі у процесі сприйняття чи продукування мовлення. Під час читання художньої літератури, преси, перегляду кінострічок, прослуховуванні пісень, візуального сприйняття продуктів медіапростору, комунікації з носіями мови виникає проблема адекватного розуміння цих матеріалів. У цьому аспекті виникає потреба навчати мови, насамперед національно-маркованої лексики, що відображає унікальність національної культури певного народу та є базисом готовності майбутніх бакалаврів філології до міжкультурної взаємодії.

Отож до національно-маркованої лексики відносимо:

− назви реалій (визначення предметів та явищ, притаманні тільки цій культурі),

− конотативні лексичні одиниці (слова, що мають однакове денотативне значення, але різняться в культурно-історичному відношенні),

− фонова лексика (предмети та явища з аналогами в іншомовній культурі та різним функціонуванням, формою, призначенням),

− фразеологізми, що віддзеркалюють національну специфіку історії, культури, образу життя носіїв мови.

Послуговуючись класифікацією зарубіжних науковців, слідом за [4] виокремлюємо:

1) географічні реалії: назви об'єктів топографії, назви етнографічних об'єктів, пов'язаних з активністю людини;

2) етнографічні реалії: народне життя, їжа, одяг транспорт, праця (люди, які задіяні до трудового процесу, організація та механізм праці);

3) мистецтво і культура: музичні інструменти, музичні твори, театр, кіно, художнє мистецтво, архітектура, хореографія та інше.

Варто акцентувати на таких важливих сегментах лексичного фонду як основи готовності до міжкультурної взаємодії, наприклад:

1. Етнічні об'єкти (назви осіб за місцем проживання, клички (зазвичай гумористичні або кривдні).

2. Міри і гроші (розрахункові одиниці, просторічні назви): dollar, euro, cent.

3. Суспільно-політичні реалії: державний лад, діяльність і діячі (адміністративно-територіальні одиниці, населені пункти), національні та громадські партії.

4. Суспільно-політичне життя (державний лад, діяльність і діячі, національні та громадські партії, суспільні явища, посади, ступені, чини, звертання, навчальні заклади та культурні установи).

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 10(44) 2024

5. Військова зброя та звання (зброя, військовослужбовці і командири) [4, с. 66].

Володіння зазначеними вище знаннями, врахування національних реалій в соціокультурній та побутовій сферах сприяє адекватному розумінню їх сенсу та полегшує комунікацію й взаємодію.

Підкреслимо, що саме на заняттях з професійно-орієнтованих освітніх компонент формується, актуалізується та вдосконалюється окреслена система знань.

Так, освітня компонента «Практика усного та писемного мовлення» має на меті сформувати у здобувачів вищої освіти комунікативну, лінгвістичну (мовну і мовленнєву) та соціокультурну компетентність.

Натомість «Країнознавство» розширює можливості міжкультурної взаємодії через занурення здобувачів вищої філологічної освіти в реалії, традиції та культуру країни, мову якої вони вивчають.

До того ж курс «Література Англії та США», сучасні надбання цієї літератури знайомлять з доробком носіїв мови останніх десятиліть і відображують світогляд її авторів як представників суспільства на сучасному етапі.

Усі окреслені освітні компоненти формують готовність майбутніх фахівців з англійської мови до міжкультурної взаємодії.

Наголосимо, що неабиякого значення для вирішення проблеми готовності майбутніх бакалаврів філології до міжкультурної взаємодії у професійній діяльності є розроблений науковцем О. Зубровою курс за вибором студентів «Англійська мова для корпоративного туризму». Мета цього курсу полягає у розвитку вмінь і навичок практичного володіння англійською мовою в ситуаціях корпоративного та неформального спілкування.

Утім, на нашу думку, сьогодні важливими є розробка та впровадження комплексу вправ і творчих завдань, спрямованих на формування готовності майбутніх бакалаврів філологів (а саме фахівців з англійської мови) до міжкультурної взаємодії на заняттях з обов’язкової освітньої компоненти «Практики усного та писемного англійського мовлення».

Нижче наведемо систему *творчих завдань лінгвокраїнознавчого характеру* з інструкціями щодо їх виконання.

Так, для вивчення географічних реалій цікавим і доречним було творче завдання, яке виконувалося за такою інструкцією, як-от:

Інструкція: створіть Mind maps кожної частини Великої Британії, враховуючи національний компонент та особливості етнографічних об'єктів, пов'язаних з активністю людини.

Для заглиблення у етнографічні реалії були застосовані вправи та творчі завдання на розкриття специфіки народного життя, їжі, одягу та транспорту в Об’єднаному королівстві.

Вправа 1. Інструкція: ураховуючи національну специфіку, виберіть правильну відповідність рецепту до кожної страви:

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 10(44) 2024

1. Bangers and mash:

A. sausages baked in a mixture of eggs, flour and milk;

B. a sweet food made from cake, covered with fruit, jelly, custard and sometimes cream;

C. sausages and mashed potato, traditionally served with onion gravy;

D. pastry filled with fruit and spices and then baked, usually eaten at Christmas.

2. Black pudding:

A. a thick soup made from lamb, potatoes, onions and other root vegetables;

B. a thick soup made from meat (usually lamb) and vegetables, topped with sliced potato and cooked in an oven until the potatoes go crispy;

C. A breakfast of cereal and fruit juice, followed by bacon, eggs, sausages and mushrooms, and finished with toast and jam or marmalade. Accompanied with tea;

D. a thick sausage made from pig's meat and blood, traditionally sliced and fried, and eaten for breakfast.

3. Shepherd’s pie:

A. a thick sausage made from pig's meat and blood, traditionally sliced and fried, and eaten for breakfast;

B. minced lamb in a thick gravy, covered with mashed potato and baked in an oven;

C. a small meal eaten in the afternoon, consisting of tea with scones (a sweetened bread-like food), jam and thick cream;

D. toast, covered with a cheese-based sauce and cooked under a grill.

4. Tatties and neeps:

A. a breakfast of cereal and fruit juice, followed by bacon, eggs, sausages and mushrooms, and finished with toast and jam or marmalade. Accompanied with tea or coffee;

B. a thick soup made from meat (usually lamb) and vegetables, topped with sliced potato and cooked in an oven until the potatoes go crispy;

C. a Scottish mixture of potatoes and turnips, often eaten with haggis;

D. minced lamb in a thick gravy, covered with mashed potato and baked in an oven.

Вправа 2. Інструкція: презентуйте інгредієнти меню британської кухні на день: англійський сніданок, уельський ланч, шотландський обід та ірландська вечеря.

Вправа 3. Інструкція: у своєму блозі розкажіть своїм фоловерам про показ високої моди в Лондоні, роблячи акцент на тенденції фейшен стилю, співіснування етнічних мотивів із сучасними трендами.

Вправа 4. Інструкція:дайте відповідь про реалії Великої Британії:

1. A council house is:

2. A quid is:

3. Wellies are:

4. A jumble sale is:

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 10(44) 2024

5. The Old Bailey is:
6. Scotch is:
7. The Big Four is:
8. A cuppa is:
9. The Home Counties are:
10. Oxfam is:

Вправа 5. Інструкція: Приєднайтесь з одногрупниками до нового виду подорожування - «подорож-експедицію» - у віддалені куточки Великої Британії, де люди живуть малими етнічними групами, з метою усвідомленого занурення в реальні обставини життя цих людей.

Вправа 6. Інструкція: розкажіть у своєму блозі про національний гумор в різних куточках королівства: над чим глузують самі британці і хто стає об'єктом байок та анекдотів.

Вправа 7. Інструкція: Прокоментуйте, які з різновидів туризму − business-tourism, eco-tourism, fashion-tourism, food-tourism, wine-tourism, shopping-tourism, spa and recreational tourism – найбільш яскраво підкреслюють національну ідентичність британців.

Вправа 8. Інструкція: Дізнайтесь з продуктів британського медіапростору про неологізми, що з'явилися в репродуктивному лексиконі британців останнім часом, як колись Epic banquet, Tabloid.

Вправа 9. Інструкція: Прослухайте інтерв'ю з відомими політичними діячами, співаками, популярними особистостями Об'єднаного королівства і визначте, чи вживають ці носії мови прислів'я, приказки або ідіоми у своєму мовленні. Складіть словник таких висловів.

Вправа 10. Інструкція: Розробіть меми, демотиватори з використанням національно-маркованої лексики про свята, які проходять тільки у Великій Британії. Складіть комікси про цікаві події з життя британців.

Окрім зазначеного вище, нами були розроблені *творчі завдання лінгводидактичного характеру*, котрі були впроваджені на заняттях з обов'язкової освітньої компоненти «Методика викладання іноземної мови та зарубіжної літератури». Ці завдання передбачали виконання дослідницької діяльності, насамперед аналіз наукових джерел з вивчення проблем формування національно-маркованої лексики як базису готовності учнів та студентів до міжкультурної взаємодії, наприклад:

− розкрийте методи викладання національно-маркованої лексики як компонента лінгвосоціокультурної компетенції учнів загальноосвітньої школи засобами електронного підручника;

− висвітліть особливості інтеріоризації національно маркованої лексики з використанням на заняттях в закладах вищої освіти шотландських, англійських словників;

− розробіть методичні прийоми формування в учнів старших класів лексики країнознавчих реалій на базі художніх творів;

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 10(44) 2024

– утворіть систему вікторин та конкурсів з актуалізації національно-маркованої лексики, що віддзеркалює культуру народів – носіїв англійської мови;

– підготуйте програму виховного заходу, а саме лекції з ознайомлення учнів старших класів з американською національно маркованою лексикою, що вживається в англійськомовних газетних та журнальних текстах;

– розробіть прес-конференцію, присвячену проблемі труднощів перекладу культурно маркованої лексики англійської мови.

Підкреслимо те, що запропоновані вище вправи та творчі завдання лінгвокраїнознавчого та лінгводидактичного характеру поглиблюють знання здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти про національно-марковану лексику як підґрунтя їхньої готовності до міжкультурної взаємодії у ситуаціях професійної діяльності, а також сприяють розвитку й професійно-методичної, компетентності, формуванню soft-skills, ерудиції тощо.

Висновки. Проведене дослідження переконує в тому, що знання мови передбачає як фіксацію в пам'яті мовних зразків, так і осмислення норм їх вживання в широкому інтеркультурному контексті. До національно-маркованої лексики відносять назви реалій, конотативні лексичні одиниці, фонову лексику, фразеологізми, що віддзеркалюють національну специфіку розвитку культури народу. До того ж до основних сегментів лексики як основи готовності до міжкультурної взаємодії включають географічні реалії, лексичні одиниці про мистецтво і культуру, етнічні об'єкти, міри і гроші, суспільно-політичні реалії, суспільно-політичне життя, військову зброю та звання. З метою формування зазначеної національно-маркованої лексики було розроблено та впроваджено на заняттях з англійської мови та методики її викладання систему творчих вправ та завдань лінгвокраїнознавчого та лінгводидактичного характеру, що дозволило розширити мовні знання майбутніх бакалаврів філології, закласти широке підґрунтя для розвитку й саморозвитку готовності до міжкультурної взаємодії в професійній діяльності. Перспективи дослідження полягають у висвітленні науково-методичних підходів до використання цифрових технологій у формуванні готовності майбутніх філологів до міжкультурної співпраці.

Література:

1. Драгомирецька О. О. Міжкультурний компонент комунікативної компетентності студентів-іноземців. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2022. № 85. С.94–99. DOI: https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.85.16.

2. Мартиненко Н. О. Формування готовності майбутніх пілотів до міжкультурної взаємодії у професійній діяльності. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки». ЛА НАУ. Кропивницький, 2023. 343 с.

3. Прошкін В.В., Лимаренко О.А. Сутність та структура комунікативної компетентності у майбутніх фахівців технічного та гуманітарного профілів. Вісник науки та освіти. 2023. №7(13). С. 744-754. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7(13)-744-754

4. Зуброва О.А. Англійська для корпоративного туризму. URL: https://ksuonline.kspu.edu/course/view.php?id=4261

5. Куліш В.С., Гарах О.М. (2020) Труднощі перекладу культурно маркованої лексики. «Молодий вчений». № 12 (88). *Філологічні науки.* С. 64-68.

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 10(44) 2024

References:

1. Drahomyretska O. O. Mizhkulturnyi komponent komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv-inozemtsiv [Intercultural component of communicative competence of foreign students]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*. 2022. № 85. S.94–99. DOI: https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.85.16. [in Ukrainian]

2. Martynenko N. O. Formuvannia hotovnosti maibutnikh pilotiv do mizhkulturnoi vzaiemodii u profesiinii diialnosti [Formation of readiness of future pilots for intercultural interaction in professional activities]. Dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia doktora filosofii zi spetsialnosti 011 «Osvitni, pedahohichni nauky». LA NAU. Kropyvnytskyi, 2023. 343 s. [in Ukrainian]

3. Proshkin V.V., Lymarenko O.A. Sutnist ta struktura komunikatyvnoi kompetentnosti u maibutnikh fakhivtsiv tekhnichnoho ta humanitarnoho profiliv [The essence and structure of communicative competence in future specialists of technical and humanitarian profiles]. *Visnyk nauky ta osvity*. 2023. №7(13). S. 744-754. [in Ukrainian]

4. Zubrova O.A. Angliyska dla korporatuvnogo turysmu [English for corporative tourism] - URL: https://ksuonline.kspu.edu/course/view.php?id=4261 [in Ukrainian]

5. Kulish V.S, Garah O.M. (2020). Trudnoshi perekladu kulturno markovanoyi leksyky [The difficulties of translation of culturally marked lexis]. Molodyi vchenyi. № 12 (88). Philolohichni nauky. C. 64-66. [in Ukrainian]